

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ШУБА Марина Володимирівна

УДК 339.94 (477: 470 +571- 04): 339.924 (4)

**УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКЕ ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

Автореферат дисертації
на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі міжнародних економічних відносин Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Сідоров Вадим Ігоревич,
Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна
Міністерства освіти і науки України,
декан факультету міжнародних економічних
відносин та туристичного бізнесу

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Мокій Анатолій Іванович,
Запорізький інститут економіки
та інформаційних технологій
Міністерства освіти і науки України,
проректор з міжнародних зв'язків і стратегічного
розвитку

кандидат географічних наук, доцент
Журба Ігор Євгенович,
Хмельницький національний університет
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри міжнародної інформації та
країнознавства

Захист відбудеться «22» листопада 2013 р. о 10 годині 00 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.051.25 у Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна за адресою: 61022, Харків, майдан Свободи, 6, ауд. 369.

З дисертацією можна ознайомитися в Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна за адресою: м. Харків, майдан Свободи, 4.

Автореферат розісланий «__» жовтня 2013 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук, доцент

Гончаренко Н.І.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Досвід соціально-економічного розвитку передових країн світу свідчить про сприятливий вплив на цей процес транскордонного співробітництва. Як сегмент міжнародних економічних відносин воно не тільки допомагає вирівнювати рівні соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів сусідніх держав, але й сприяє зближенню їх національних економік та інтеграції.

Наукові обґрунтування доцільності транскордонного співробітництва і методології його дослідження як специфічної сфери міжнародних відносин наводяться в працях багатьох зарубіжних та вітчизняних авторів – Видадь де Ла Блаша, У. Вольфа, Дж. Габбе, А. Кеннарда, Р. Кеохейна, К. Лепіка, М. Перкманна, Дж. У. Скотта, Ганс-Мартіна Чуді, О. Амоші, І. Бабеця, П. Беленького, І. Брикової, В. Будкіна, В. Дергачова, М. Долішного, О. Етокової, І. Журби, Є. Кіш, М. Лендьела, М. Лізанець, О. Лютак, Н. Луцишин, Р. Мадяр, М. Мальського, К. Мезенцева, Н. Мезенцевої, Н. Мікули, А. Мокія, З. Петренко, А. Румянцева, С. Скибинського, І. Студеннікова, Р. Ткача і ін.

Україна в геоeкономічному відношенні чітко визначилася з євроінтеграційним спрямуванням у своїй зовнішній політиці. Разом з тим її важливим стратегічним партнером була і залишається Росія, на яку припадає значна частка зовнішньoeкономічних зв'язків країни. Враховуючи взаємокорисність двосторонніх відносин з Російською Федерацією та доцільність їх збереження в майбутньому, керівництво країни, зокрема Президент України, звертають увагу на необхідність пошуку шляхів розвитку та поглиблення між нашими країнами добросусідських, взаємовигідних відносин. Одним з таких шляхів може стати інтенсивний розвиток транскордонного співробітництва між двома країнами. Воно підвищує активізацію політичних, економічних та соціокультурних зв'язків між регіонами сусідніх держав, сприяє прискоренню їх соціально-економічного розвитку та інтеграційних процесів на мезорівні.

Оскільки потреба вивчення транскордонних відносин виникла порівняно недавно, вони, в ряді випадків, потребують додаткових спеціальних досліджень. До одного з них відноситься питання визначення ролі та впливу транскордонного співробітництва на соціально-економічний розвиток та інтеграцію прикордонних територій суміжних держав. Тому дослідження українсько-російського транскордонного співробітництва в умовах євроінтеграційного спрямування України є актуальним, має не тільки наукове, але й практичне значення.

Певний внесок у вивчення проблематики транскордонного співробітництва між Україною і Російською Федерацією внесли П. Бубенко, Л. Вардомський, А. Голіков, Н. Гончаренко, В. Дубницький, О. Задорожній, О. Кірюхін, Г. Кулешова, В. Ляшенко, Ю. Макогон, К. Немець, Л. Немець, В. Саприка, В. Сідоров, О. Ханова, П. Черномаз, О. Яковчук і ін. Але ряд питань, зокрема оцінка ролі та значення українсько-російського транскордонного співробітництва у соціально-економічній інтеграції прикордонних регіонів, визначення шляхів підвищення ефективності, пов'язаних з ним процесів, все ще залишаються недостатньо вирішеними.

Цільові дослідження ролі транскордонного співробітництва в аспекті міжнародного співробітництва ведуться ще недостатньо інтенсивно. Це ускладнює виявлення відповідних закономірностей і наслідків. Проте є досить підстав стверджувати, що транскордонне співробітництво – не лише складова регіонального соціально-економічного розвитку, а й каталізатор інтеграційних процесів, що дає можливість ефективніше використовувати як економічний потенціал регіонів, так і сферу міжнародного співробітництва.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана у відповідності до завдань держбюджетної теми, яка виконувалась кафедрою міжнародних економічних відносин Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна: «Українсько-російське порубіжжя: стан та перспективи співробітництва» (2011-2012 рр., державний реєстровий номер 0111U001449) (довідка № 4002/18 від 28.05.2013 р.).

Мета і завдання дослідження. Мета: на основі наукового обґрунтування теоретико-методичних положень дослідження транскордонного співробітництва розробити практичні рекомендації щодо підвищення його ефективності в контексті інтенсифікації інтеграційних процесів на мезорівні між Україною та Російською Федерацією.

Відповідно до визначеної мети в роботі поставлені такі наукові завдання:

- узагальнити та систематизувати теоретичні положення вітчизняної та зарубіжної економічної науки стосовно транскордонного співробітництва як складової регіонального розвитку в контексті його міжнародного значення;
- охарактеризувати головні складові регіонального соціально-економічного розвитку і визначити вплив на них транскордонної співпраці;
- скласти математичний інструментарій для дослідження транскордонного співробітництва;
- оцінити та проаналізувати сучасне геоекономічне положення регіонів українсько-російського порубіжжя як передумови їх транскордонного співробітництва і міжрегіональної інтеграції;
- охарактеризувати природно-ресурсне забезпечення, демографічну ситуацію, стан соціально-економічного розвитку прикордонних областей України та Російської Федерації;
- на основі розрахунків інтегрального індексу соціально-економічного розвитку (ІСЕР) та індексу розвитку людського потенціалу (ІРЛП) здійснити оцінку сучасної якості життя населення прикордонних регіонів та визначити напрямки його покращення, враховуючи можливості транскордонного співробітництва;
- здійснити SWOT-аналіз транскордонного співробітництва у формі єврорегіонів та визначити доцільність його функціонування на українсько-російському порубіжжі;
- скласти характеристику єврорегіонів українсько-російського порубіжжя та визначити їх роль і значення у транскордонному співробітництві України та Російської Федерації;
- розробити механізм поглиблення транскордонного співробітництва регіонів українсько-російського порубіжжя.

Об'єктом дослідження є транскордонне співробітництво в якості специфічної сфери діяльності в системі міжнародних економічних відносин.

Предметом дослідження є українсько-російське транскордонне співробітництво як одна з форм міжнародної діяльності України на мезорівні в умовах євроінтеграційного вектору її зовнішньоекономічної політики.

Методологія і методи дослідження логічно пов'язані з метою, об'єктом і предметом дисертаційної роботи та вирішенням основних поставлених наукових завдань.

Дослідницький апарат дослідження складають системний підхід до розгляду процесів і явищ у розвитку транскордонного співробітництва прикордонних територій України та Росії, економіко-математичне моделювання (з використанням балансового й індексного методів, регресійного, кореляційного та кластерного аналізу), SWOT-аналіз і ін. Зокрема оцінка сучасного гео економічного положення регіонів українсько-російського порубіжжя визначена за допомогою коефіцієнтів ієрархічного положення на базі розрахунків топологічних відстаней методом «найближчого сусідства». Розрахунки коефіцієнтів природного та міграційного приросту населення (для оцінки демографічної ситуації), рівнів соціально-економічного розвитку, а також якості життя здійснені на базі індексного методу. Класифікація регіонів українсько-російського порубіжжя за інтегральним індексом їх розвитку – за допомогою кластерного аналізу. Для визначення позитивних і негативних сторін, можливостей і загроз від поглиблення соціально-економічної інтеграції українських і російських регіонів використаний SWOT-аналіз.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягають у тому, що в ньому:

удосконалено:

- періодизацію процесу транскордонного співробітництва між Україною і Російською Федерацією, яка доповнюється створенням у межах євро регіонів зон вільної торгівлі з вільним рухом капіталу, товарів, послуг, робочої сили та міжрегіональною соціально-економічною інтеграцією з організацією спеціальних економічних зон міждержавного значення;

- науково-методичний інструментарій соціально-економічної діагностики на базі використання порівняльного аналізу шляхом застосування інтегральних індексів, що розширює його аналітичні можливості при здійсненні порівнянь територіальних соціально-економічних систем за сукупною оцінкою природно-ресурсного потенціалу, демографічної ситуації, макроекономічних показників і ін.;

- організаційно-економічні засади активізації транскордонного співробітництва, а саме розроблено механізм поглиблення транскордонного співробітництва прикордонних регіонів, який, на відміну від існуючих, що базуються на поточних двосторонніх домовленостях місцевих органів влади, передбачає функціонування євро регіонів зі створенням у них спільних адміністрацій, на які покладаються задачі: з розробки концептуальної моделі регіонального розвитку, створення привабливого бізнес-клімату та СП, стимулювання міжрегіональної співпраці з використанням спеціалізації і кооперації виробництв, сприяння створенню конкурентоспроможних суб'єктів економічної діяльності та реалізація стратегічних задумів;

отримали подальшого розвитку:

- понятійно-категоріальний апарат дослідження процесів транскордонного співробітництва за рахунок надання авторського визначення поняття «транскордонне співробітництво» як складової міжнародних відносин, яке, на відміну від існуючих визначень, доповнюється його розумінням як однієї з форм міжнародної інтеграційної діяльності на мезорівні;

- методика оцінки гео економічного положення прикордонних регіонів за допомогою розрахунків топологічних відстаней та визначення ієрархічних коефіцієнтів їх розміщення, що, на відміну від існуючої описової методики, дозволяє використовувати кількісні показники;

- можливості використання порівняльного методу при складанні характеристик прикордонних регіонів завдяки включенню до нього аналізу «асиметрії» показників їх соціально-економічного розвитку, що дає змогу визначити більш ефективні напрямки міжрегіональної співпраці;

- концептуальні засади дослідження транскордонного співробітництва, а саме запропоновано алгоритм розробки стратегії транскордонного співробітництва, який, на відміну від існуючих підходів, передбачає: здійснення SWOT-аналізу міжрегіонального транскордонного співробітництва; обґрунтування його концепційних засад; складання механізму з поглиблення транскордонної співпраці та її реалізації; визначення інструментів для здійснення стратегічних задумів.

Практичне значення дослідження. Наведені пропозиції щодо створення механізму з поглиблення та розширення транскордонного співробітництва прикордонних регіонів українсько-російського порубіжжя використовуються Північно-Східним науковим центром НАН і МОН України у своїх розробках з розвитку економічного потенціалу та міжнародної діяльності господарюючих суб'єктів регіонів Північного Сходу України (довідка № 273 від 22.05.2013 р.), а також впроваджені в роботу департаменту економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації для визначення напрямків подальшої співпраці з прикордонними регіонами Російської Федерації (довідка № 10-23-4/1935 від 23.05.2013 р.). Діагностика сучасного стану економіки прикордонних регіонів українсько-російського порубіжжя використовується в аналітичній роботі ТОВ Фірми «УКРТЕХНОЛОГІЯСЕРВІС» (довідка 13/05 від 24.05.2013 р.). Окремі положення дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі у Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна при викладанні курсів: «Міжнародні економічні відносини», «Теорія та практика зовнішньої торгівлі», «Стратегія регіонального розвитку: європейський контекст», «Основи наукових досліджень» (довідка № 4002/13 від 28.05.2013р.).

Особистий внесок здобувача. Наукові результати, висновки і пропозиції стосовно розвитку транскордонного економічного співробітництва в умовах євроінтеграції України, що містяться в дисертації й публікаціях і виносяться на захист, отримані автором особисто.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дисертаційної роботи доповідалися на 7 наукових конференціях, у т.ч. V науково-практичній конференції молодих вчених «Актуальні проблеми міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу» (11 грудня 2009 р., Харків), міжнародних

науково-практичних конференціях «Українсько-російське порубіжжя: стан та перспективи співробітництва» (17 квітня 2010 р.; 16 квітня 2011 р.; 15 грудня 2012 р., Харків), міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених, аспірантів та студентів «Организационно-экономические проблемы регионального развития в современных условиях» (29 квітня 2011р.; 6-7 квітня 2012р., Сімферополь), міжнародній науково-практичній конференції «Современные проблемы социально-экономического развития России» (2 березня 2012 р., Белгород).

Результати дослідження було використано при написанні монографій, а саме: Харківська область, регіональний розвиток : стан і перспективи: монографія / А.П. Голюков, Н.А. Казакова, М.В. Шуба / За ред. чл.-кор. НАН України, проф. В.С. Бакірова. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. – 224 с.; Українсько-російське транскордонне співробітництво: сучасний стан і перспективи: монографія / за ред. проф. А.П. Голюкова. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – 240с.

Публікації. За темою дисертації автором самостійно та у співавторстві опубліковано 21 наукову працю, серед яких: 8 статей у провідних наукових фахових виданнях (з них 7 без співавторів); 11 тез доповідей у матеріалах наукових конференцій; 5 розділів у двох монографіях. Загальний обсяг публікацій складає 25,72 д.а., з яких здобувачу належить 11,54 д.а.

Обсяг і структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Робота викладена на 202 сторінках, з яких 172 сторінки основного тексту, у якому міститься 26 таблиць та 46 рисунків. Робота містить 202 використаних джерела на 24 сторінках і 5 додатків на 6 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми, її актуальність і наукову новизну, сформульовано мету та основні наукові завдання, розкрито об'єкт, предмет, методологію дослідження, визначено новизну та практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі роботи «**Транскордонне співробітництво як специфічна сфера зовнішньоекономічної діяльності**» узагальнено та систематизовано теоретичні положення вітчизняної та зарубіжної економічної науки стосовно транскордонного співробітництва як складової регіонального розвитку в контексті його міжнародного значення; охарактеризовано головні складові регіонального соціально-економічного розвитку і визначено вплив на них транскордонної співпраці; складено математичний інструментарій для дослідження транскордонного співробітництва.

На основі узагальнення результатів досліджень українських і зарубіжних учених у сфері міжрегіонального та транскордонного співробітництва (У. Вольфа, Ганс-Мартіна Чуді, Р. Кеохейна, О. Амоші, І. Бабеця, П. Беленького, І. Брикової, В. Будкіна, В. Дергачова, М. Долішного, І. Журби, Г. Кулешової, Є. Кіш, М. Лендьела, М. Лізанець, Р. Мадяр, Ю. Макогона, М. Мальського, Н. Мікули, А. Мокія, С. Скибинського, І.Студеннікова, Р. Ткача та ін.) визначено роль транскордонного співробітництва в контексті його міжнародного значення.

Констатується: незважаючи на те, що транскордонне співробітництво не є об'єктом міжнародного (економічного) права, воно, за своєю суттю, є специфічним сегментом міжнародної діяльності. Визначення транскордонного співробітництва, що даються в європейських і вітчизняних літературних джерелах і нормативно-правових документах, дозволяють зробити узагальнюючий висновок, що воно є однією зі складових системи міжнародних відносин у формі існуючих або потенційних економічних і гуманітарних видів взаємодії між суб'єктами міжрегіональної співпраці суміжних держав. На практиці транскордонне співробітництво є комплексом форм та інструментів взаємодії між партнерами, які здійснюють торговельно-економічний обмін, кооперативні зв'язки у господарському секторі, рекреації й охороні навколишнього середовища, а також реалізують інші форми взаємовигідного соціально-економічного партнерства.

Згідно методики Всесвітнього економічного форуму, складові, що визначають економічний розвиток у середній і довготривалій перспективі, діляться на три категорії: технологічні, інституційні і макроекономічні. Вплив на них транскордонної співпраці можуть надавати прогресивний поштовх регіональному розвитку у вигляді позитивної динаміки робочої сили, зростання капіталу, підвищення продуктивності праці. На думку вітчизняних і зарубіжних науковців транскордонне співробітництво здатне створювати своєрідну додану вартість, яка включає економічну, соціальну та інституціональну складову. Наведена обставина в певній мірі дозволяє компенсувати незручності положення прикордонних територій, яке пов'язане з їх периферійним розміщенням.

Вивчення транскордонного співробітництва вимагає використання відповідних кількісних методів дослідження у вигляді математичних розрахунків 1-го та 2-го рівня економіко-математичного моделювання. Зокрема, для кількісної оцінки геоекономічного положення прикордонних регіонів використані розрахунки коефіцієнтів ієрархічності їх розміщення. Для оцінки й порівняння якості життя у прикордонних регіонах здійснений розрахунок індексу розвитку людського потенціалу (ІРЛП). Для вирішення задач з класифікації об'єктів і явищ, що досліджуються в роботі, задіяний кластерний аналіз на базі формули:

$$E_j = \sum_{i=1}^n r_{ij}^2 - \frac{1}{n} \left(\sum_{i=1}^n r_{ij} \right)^2, \quad (1)$$

де $(j = 1, 2, \dots, m)$,

де j – номер кластера,

n – число елементів у кластері.

Для оцінки позитивних і негативних боків транскордонного співробітництва регіонів України та Росії, потенційних можливостей і загроз використаний SWOT-аналіз.

У другому розділі дисертації «**Діагностика економічного потенціалу та стану транскордонної співпраці в українсько-російському порубіжжі**» проведена оцінка та проаналізовано сучасне геоекономічне положення регіонів українсько-російського порубіжжя як передумови їх транскордонного співробітництва і міжрегіональної інтеграції; охарактеризовано природно-ресурсне

забезпечення, демографічна ситуація, стан соціально-економічного розвитку прикордонних областей України та Російської Федерації; здійснено оцінку сучасної якості життя прикордонних регіонів на базі розрахунків індексів розвитку людського потенціалу (ІРЛП).

Згідно результатам розрахунків коефіцієнтів ієрархічності розміщення прикордонних регіонів методом «найближчого сусідства» за формулою

$$K = \sum_1^n L_1 / \sum_1^n L_{1 \min} , \quad (2)$$

де К – коефіцієнт ієрархічності положення території регіонів у відношенні до регіону, який знаходиться в центрі країни;

$\sum_1^n L_1$ – сума топологічних відстаней по кожному регіону країни;

$\sum_1^n L_{1 \min}$ – мінімальна сума топологічних відстаней,

встановлено, що їх сучасне гео економічне положення – не дуже зручне (табл. 1).

Таблиця 1

Коефіцієнти ієрархічності розміщення прикордонних регіонів України та Російської Федерації

Регіони України	Коефіцієнт	Регіони Російської Федерації	Коефіцієнт
Чернігівська	1,28	Воронезька	1,16
Харківська	1,30	Курська	1,18
Сумська	1,42	Брянська	1,22
Донецька	1,43	Белгородська	1,47
Луганська	1,74	Ростовська	1,49
АРК	1,92	Краснодарський край	1,86

До того ж прикордонні регіони розміщуються на рівнинній території, у зоні помірного клімату зі сприятливими природно-кліматичними умовами для сільськогосподарського виробництва, розвитку промисловості, транспорту, зв'язку, створення туристично-рекреаційних зон. На їх території є різноманітні корисні копалини: залізна руда, вугілля, природний газ, нафта, сировина для будівельних матеріалів і ін., а також найцінніше природне багатство – сільськогосподарські угіддя з родючими землями.

У цілому рівень соціально-економічного розвитку більшості прикордонних регіонів можна охарактеризувати як порівняно високий. Але в цьому питанні існує певна «асиметрія» між прикордонними регіонами України і Росії (рис. 1).

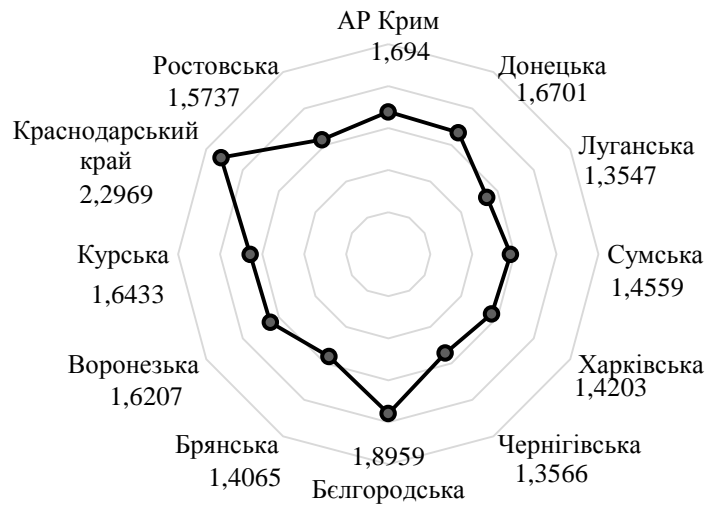

Рис. 1. Інтегральний індекс соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів України та Росії

Крім інтегрального індексу соціально-економічного розвитку (ІСЕР) прикордонних регіонів, нами визначена якість життя їх населення за допомогою індексу розвитку людського потенціалу (ІРЛП) за формулою:

$$NDI = \sqrt[3]{LEI \times EI \times II}, \quad (3)$$

де (LEI) – індекс тривалості життя, що очікується; (EI) – індекс освіти; (II) – індекс доходу.

Отримані показники розрахунку ІРЛП дозволяють віднести Краснодарський край, Белгородську та Харківську області за міжнародною шкалою ПРООН до другої градації (0,711-0,8), всі інші прикордонні регіони українсько-російського порубіжжя – лише до третьої (0,536-0,710).

Як встановлено в результаті розрахунків коефіцієнтів кореляції з використанням комп'ютерної програми STATISTIC-6, рівні соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів, визначені за допомогою ІСЕР, не повсюдно корелюються з якістю життя їх населення, визначеною через ІРЛП. Зокрема, коефіцієнт кореляції між показниками ІСЕР та ІРЛП в українських прикордонних регіонах дорівнює 0,102 ($R = 0,102$), в російських – 0,842 ($R = 0,842$). Однак порівняльний аналіз складових ІСЕР і ІРЛП дозволяє зробити висновок, що забезпечення гідної якості життя як в українському прикордонні, так і в російському, може бути досягнуте за рахунок збільшення термінів життя населення, що очікується, зростання його доходів на базі підвищення виробництва душевого ВРП, посилення охорони довкілля. Саме на ці складові соціально-економічного розвитку регіонів мусять спрямовуватись першочергові цільові установки транскордонного співробітництва.

На сьогоднішній день взаємні зовнішньоекономічні зв'язки прикордонних регіонів України і Росії на базі транскордонного співробітництва ще не значні (табл. 2).

Таблиця 2

Зовнішньоторговельні зв'язки прикордонних регіонів України та РФ

Регіони	Експорт товарів, млн дол. США	Експорт товарів на одного мешканця, дол.	Імпорт товарів, млн дол. США	Імпорт товарів на одного мешканця, дол.
<i>Україна</i>	19819,6	433,6	29132,2	637,4
АР Крим	193,0	98,3	71,0	36,2
Донецька	3744,6	847,6	2194,7	496,8
Луганська	4015,4	1759,6	4695,9	2057,8
Сумська	583,0	504,0	124,3	107,4
Харківська	952,3	346,5	855,4	311,2
Чернігівська	126,8	116,0	150,2	137,4
<i>Росія</i>	30510	213,6	20121	140,8
Брянська	56,6	44,4	335,5	263,1
Белгородська	819,0	534,6	5320,9	3472,2
Воронезька	385,2	165,0	226,5	97,0
Курська	98,8	87,7	341,1	302,9
Ростовська	489,0	114,4	2670,3	624,6
Краснодарський край	326,5	62,4	375,9	71,9

Можливості, що закладені «Європейською рамковою конвенцією про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями» та протоколами до неї, та які ратифіковані Україною, використовуються не повністю. Причинами такого положення є недостатній рівень самостійності місцевих органів влади обох сторін; відсутність комплексного підходу до організації транскордонної співпраці, брак взаємопривабливих, з економічної та соціальної точок зору, проектів, відсутність та недосконалість правової бази.

У третьому розділі «Шляхи поглиблення українсько-російського транскордонного співробітництва в умовах євроінтеграційного спрямування України» складено характеристику євро регіонів українсько-російського порубіжжя та визначено їх роль і значення у транскордонному співробітництві України та Російської Федерації; розроблено механізм поглиблення транскордонного співробітництва регіонів українсько-російського порубіжжя.

SWOT-аналіз транскордонного співробітництва України та Росії з урахуванням сильних і слабких його сторін, а також можливостей і загроз свідчить про корисність його функціонування та розвитку. Транскордонне співробітництво між двома країнами здатне сприяти подоланню негативних аспектів існування кордонів і незручностей, які виникли на прикордонних територіях через їх розміщення на окраїнних територіях своїх держав.

На сьогоднішній день на українсько-російському порубіжжі функціонує географічно компактний каркас з 4-х євро регіонів. Згідно літературним джерелам їх формування і розвиток складається з наступних етапів: підготовчого, узгодження стратегії розвитку, розробки програм транскордонного співробітництва та заходів з їх реалізації, моніторингу реалізації програм і оцінки їх результатів. На нашу

думку, поглиблення транскордонної співпраці та підвищення її ефективності, що сприяло б виникненню у ній «доданої вартості», потребує ще 2-х етапів – створення в межах єврорегіонів зон вільної торгівлі з вільним рухом капіталу, товарів, послуг, робочої сили; міжрегіональної соціально-економічної інтеграції з організацією спеціальних економічних зон міждержавного значення. За цих умов транскордонне співробітництво може забезпечити досягнення концептуального задуму – сприяти соціально-економічному розвитку прикордонних регіонів та слугувати інструментом збереження та посилення добросусідських відносин між Україною та Росією.

Успіх міжрегіональних утворень у формі єврорегіонів, згідно теорії інтеграції, залежить від вирішення як мінімум двох питань. Перше пов'язане з необхідністю зменшення або повної ліквідації асиметрії у соціально-економічному розвитку українських і російських регіонів у межах єврорегіонів. Друге – з малим обсягом міжрегіональної торгівлі.

Вирішення першого питання можливе, якщо єврорегіони українсько-російського порубіжжя будуть не тільки формою транскордонного співробітництва, але й інструментом вирівнювання рівнів соціально-економічного розвитку у вигляді «сполучених судин» з вільним «переливом» робочої сили, капіталів, товарів, послуг та інформації між їх складовими регіонами.

Вирішення другого питання пов'язане з необхідністю активізації зовнішньої торгівлі між прикордонними регіонами України та Росії, посиленням інтеграційних зв'язків між ними. При цьому, на думку окремих авторів, за сучасних умов розвитку міжнародних інтеграційних процесів транскордонне співробітництво, завдяки можливості прискорювати процеси вирівнювання рівня життя населення прикордонних територій і сприяння вільному руху товарів, людей і капіталів через кордон, може слугувати певними передумовами для виникнення «полосів зростання».

Обґрунтовано, що необхідною умовою реалізації геоекономічної політики, орієнтованої на національні економічні переваги, є використання відповідного організаційно-економічного механізму. Він має охоплювати сукупність організаційно-управлінських, правових і фінансово-економічних форм взаємодії, а також методів, прийомів, інструментів і важелів впливу на суб'єкти економічних систем регіонів (рис. 2).

Визначено, що інструменти, які можуть бути використані при застосуванні даного механізму, є: цільова державна фінансова підтримка, залучення місцевих асигнувань (у тому числі приватного капіталу шляхом надання інвесторам різного роду пільг і відстрочень платежів), законодавчі заходи, фінансові обмеження, штрафні санкції і таке інше.

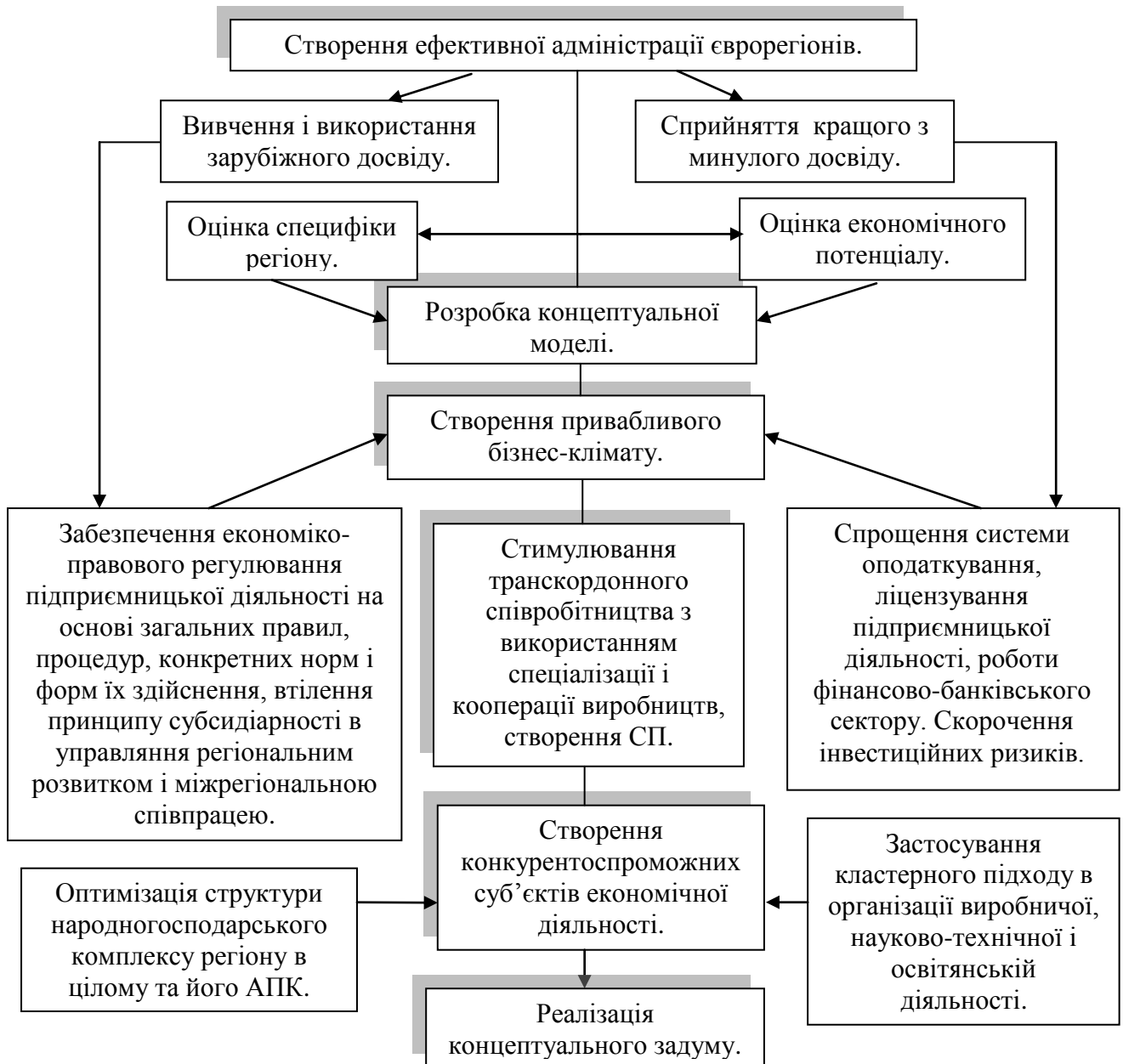

Рис. 2. Механізм поглиблення транскордонної співпраці

За прикладом країн Євросоюзу, де діють міждержавні фонди та програми регіонального розвитку та транскордонного співробітництва (INTERREG, PHARE та ін.), для активізації транскордонного співробітництва та підвищення його ефективності між Україною та Російською Федерацією доцільне створення спільних українсько-російських спеціальних фондів, на які можуть бути покладені функції зі сприяння транскордонній співпраці і міжрегіональній інтеграції.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано авторське вирішення наукової проблеми, яка проявляється в пошуку шляхів підвищення ефективності українсько-російського транскордонного

співробітництва в умовах євроінтеграційного вектору України. Результати проведеного дослідження дозволяють сформулювати наступні висновки і рекомендації:

1. У результаті узагальнення та систематизації теоретичних положень вітчизняної та зарубіжної економічної науки зроблено висновок, що транскордонне співробітництво є однією зі складових системи міжнародних відносин у формі існуючих або потенційних економічних і гуманітарних видів взаємодії між суб'єктами міжрегіональної співпраці суміжних держав. На практиці воно є комплексом форм та інструментів взаємодії між партнерами, які здійснюють торговельно-економічний обмін, кооперативні зв'язки у господарському секторі, рекреації та охороні навколишнього середовища, а також реалізують інші форми взаємовигідного соціально-економічного партнерства. Зважаючи на останнє, транскордонне співробітництво можна вважати однією з форм міжнародної інтеграційної діяльності на мезорівні.

2. На основі аналізу теоретичних положень стосовно поняття «економічний розвиток» його головними складовими доцільно вважати технологічні, інституційні і макроекономічні компоненти. У випадку регіонального розвитку транскордонна співпраця може надавати їм прогресивний поштовх, завдяки чому досягається підвищення продуктивності праці, більш ефективного використання трудових ресурсів, зростання капіталу.

3. Обґрунтовано перелік математичних методів, які утворюють відповідний інструментарій для дослідження транскордонного співробітництва. До нього включені математичні розрахунки 1-го та 2-го рівня економіко-математичного моделювання – індексація показників гео економічного положення регіонів, розрахунок індексів якості життя їх населення, кореляційний та кластерний аналіз.

4. У результаті розрахунків коефіцієнтів ієрархічності розміщення прикордонних регіонів методом «найближчого сусідства» отримані кількісні оцінки їх гео економічного положення, які свідчать про ознаки периферійності в їх розташуванні. Незручності сучасного гео економічного положення прикордонних регіонів, схожість природно-кліматичних умов, наявність корисних копалин, певні відміни у господарській спеціалізації їх економік, а також спільність проблем, які підлягають вирішенню по обидва боки кордону створюють природні та соціально-економічні передумови для розвитку транскордонного співробітництва, що доповнюються спільністю історичної долі, культурної та мовної близькості населення регіонів.

5. Регіональна діагностика українсько-російського порубіжжя вказує на сприятливі природні та соціально-економічні умови розвитку його регіонів. Вони розміщуються на рівнинній території, у зоні помірного клімату зі сприятливими природно-кліматичними умовами для сільськогосподарського виробництва, розвитку промисловості, транспорту, зв'язку, створення туристично-рекреаційних зон. На їх території є різноманітні корисні копалини: залізна руда, вугілля, природний газ, нафта, сировина для будівельних матеріалів і ін., а також найцінніше природне багатство – сільськогосподарські угіддя з родючими землями.

Сучасна демографічна ситуація як в українських, так і в російських прикордонних регіонах, тенденції, що в ній спостерігаються, можна охарактеризувати як негативні. Їх наслідком у перспективі може стати дефіцит трудових ресурсів.

Існує певна «асиметрія» у соціально-економічному розвитку прикордонних регіонів України і Росії. Зокрема, ВРП на душу населення, а також заробітна плата в російських прикордонних регіонах суттєво вищі, ніж у регіонах України. Питома вага прикордонних регіонів у взаємних торгівельно-економічних відносинах – незначна.

Асиметрія у рівнях соціально-економічного розвитку та незначна питома вага у взаємній зовнішній торгівлі прикордонних регіонів, згідно положень теорії інтеграції, є стримуючим чинником на шляху їх інтеграції.

6. Встановлено, що рівні соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів, розраховані за допомогою ІСЕР, не повсюди корелюються з якістю життя їх населення, визначеним через ІРЛП. Аналіз їх складових дозволяє зробити висновок, що забезпечення гідної якості життя може бути досягнуте шляхом збільшення терміну життя населення, що очікується, зростанням його доходів на базі підвищення виробництва ВРП на душу населення, посиленням охорони довкілля. Саме на вирішення цих питань мусять бути спрямовані першочергові заходи транскордонної співпраці регіонів українсько-російського порубіжжя.

7. Виконаний в роботі SWOT-аналіз підтверджує доцільність здійснення українсько-російського транскордонного співробітництва і його подальшого розвитку в інтересах громад прикордонних територій і двох країн в цілому. Зокрема, шляхом транскордонного співробітництва можливе усунення негативних аспектів існування кордонів і наслідків, які виникають в прикордонних регіонах через їх розміщення на периферійних територіях країн, активізація взаємного обміну товарами та послугами, відродження зруйнованих і створення нових коопераційних зв'язків у промисловості, використання синергетичного ефекту, що породжується агломерацією у науковій і освітянській діяльності та ін.

8. Вивчення природно-ресурсного потенціалу, демографічної ситуації та господарства областей українсько-російського порубіжжя дозволило скласти характеристику єврорегіонів, які вони утворюють.

На сьогоднішній день у межах українсько-російського порубіжжя склався географічно компактний каркас з 4-х єврорегіонів загальною площею 425,9 тис. кв. км і населенням близько 23,8 млн чол. Вони виробляють 111,5 млрд дол. США ВВП, що свідчить про їх потужний економічний потенціал. Розрахунок «індексу неподібності» потенціалів регіональних економік у розрізі єврорегіонів вказує на близькість рівнів їх соціально-економічного розвитку, що, згідно положень теорії економічної інтеграції, сприяє її успішному здійсненню на мезорівні. Негативним аспектом функціонування єврорегіонів, що заважає даному процесу, є відносно малий обсяг їх внутрішньої міжрегіональної торгівлі.

У цілому єврорегіони дуже слабо використовують свої можливості в якості форми транскордонного співробітництва. На відміну від країн ЄС, вони ще не стали інструментом вирівнювання рівнів соціально-економічного розвитку прикордонних територій і не сприяють підйому продуктивних сил в українсько-

російському порубіжжі. Причини такого стану: нестабільність українсько-російських відносин у політичному сенсі, відсутність чітко сформульованої інституціональної структури, що ускладнює створення та функціонування автономних механізмів розвитку прикордонних територій, практична відсутність реальних джерел державного фінансування, що унеможлиблює створення механізму спільного стратегічного планування та його реалізації. Не діють масштабні програми європейського типу, які підтримують транскордонне співробітництво. Вищевикладене зумовлює формально-демонстраційний підхід до розвитку транскордонного співробітництва.

9. Запропоновано механізм поглиблення транскордонного співробітництва регіонів українсько-російського порубіжжя, який базується на відповідному алгоритмі здійснення заходів з визначення прогностичних напрямків і стратегічних векторів його розвитку, аналізу системи зв'язків транскордонних регіонів і розробки відповідного організаційно-економічного механізму.

Даний механізм включає створення ефективної адміністрації єврорегіонів, створення привабливого бізнес-клімату та СП, стимулювання транскордонного співробітництва у використанні спеціалізації та кооперації виробництв, сприяння створенню конкурентоспроможних суб'єктів економічної діяльності та реалізацію стратегічних задумів з міжнародної економічної інтеграції на мезорівні. Інструменти, що можуть бути використані при застосуванні даного механізму: цільова державна фінансова допомога, залучення місцевих асигнувань (у тому числі приватного капіталу шляхом надання інвесторам різного роду пільг і відстрочень платежів), законодавчі заходи, фінансові обмеження, штрафні санкції і таке інше. За прикладом країн Євросоюзу доцільне створення спільних українсько-російських спеціальних фондів регіонального розвитку, на які можуть бути покладені функції зі сприяння транскордонній співпраці і міжрегіональній інтеграції.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Шуба М. В. Харківська область, регіональний розвиток : стан і перспективи: монографія / А. П. Голіков, Н.А. Казакова, М.В. Шуба / За ред. чл.-кор. НАН України, проф. В.С. Бакірова. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. – 224 с. *(Особистий внесок дисертанта: систематизовано та обґрунтовано теоретичні положення регіонального розвитку; складено характеристику зовнішньоекономічних зв'язків; запропоновано стратегічні напрямки соціально-економічного розвитку області.)*

2. Шуба М.В. Українсько-російське транскордонне співробітництво: сучасний стан і перспективи: монографія / [та інш.] ; за ред. проф. А.П. Голікова. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013.– 240 с. *(Особистий внесок дисертанта: систематизовано теоретичні положення з транскордонного співробітництва, обґрунтовано функції єврорегіонів в якості форми і інструменту транскордонного співробітництва; здійснено аналіз природно-ресурсного забезпечення, демографічної ситуації, провідних галузей господарства регіонів українсько-російського прикордоння та розраховано підсумковий індекс їх соціально-*

економічного розвитку; розроблено механізм реалізації українсько-російського транскордонного співробітництва.)

Публікації у наукових фахових виданнях:

1. Шуба М. В. Зовнішньоторговельна складова розвитку Харківського регіону / М. В. Шуба // Вісник Міжнародного Слов'янського університету. — Харків, 2010. — Серія «Економічні науки», том XIII, №1. — С. 63-71.

2. Шуба М. В. Про застосування системного підходу в дослідженні економіки регіону / М. В. Шуба // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. — 2011. — № 943 : Економічна серія. — С. 219-223.

3. Шуба М. В. Трансграничное сотрудничество как приоритетный вектор в экономической деятельности Харькова / М. В. Шуба // Науково-технічний збірник «Комунальне господарство міст» (ХНАМГ, м. Харків, 2012) – Випуск 104. – Серія: економічні науки. — С.119-124.

4. Shuba M. Trans-border cooperation of Ukraine: retrospection and outlook / M. Shuba // Akhali Ekonomisti Quartely international scientific-practical magazine, précised and reviewed № 1 (24). — 2012. – P. 53-57.

5. Шуба М. В. Зовнішньоекономічні зв'язки Харківського регіону: товарна та географічна структура / М. В. Шуба // Вісник Донецького національного університету. Серія В : «Економіка і право» — №1/2012. — С. 188—191.

6. Шуба М. В. Складові регіонального розвитку: зарубіжний та вітчизняний досвід їх використання / М. В. Шуба // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки: Випуск 32: У трьох частинах / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси: ЧДТУ, 2012. – Частина III. – С. 26-31.

7. Шуба М. В. Трансграничное сотрудничество Украины в современных условиях ее геоэкономической стратегии / М. В. Шуба, А. П. Голиков // Бізнес Інформ. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2013. – № 6. – С. 42–46. (*Особистий внесок дисертанта: SWOT-аналіз альтернативних варіантів гео економічної стратегії України*)

8. Шуба М. В. Стратегія міжнародної економічної діяльності України: розвиток і диверсифікація її форм на мезорівні / М.В. Шуба // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – 2013. – №1047 : Економічна серія. – С. 154–160.

Публікації в інших виданнях:

1. Шуба М. В. Харківський регіон як суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності / М. В. Шуба // Матеріали V науково-практичної конференції молодих вчених «Актуальні проблеми міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу» 11 грудня 2009 року. – Харків: ХНУ ім. Каразіна, 2009. – С. 175 – 179.

2. Шуба М. В. Трансграничное сотрудничество и интеграционные процессы в еврорегионах / М. В. Шуба, С. Н. Альдикенова // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Українсько-російське порубіжжя: стан та перспективи співробітництва» 17 квітня 2010 року. – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2010. – С. 6 – 8. (*Особистий внесок дисертанта: узагальнено та систематизовано*

класифікацію єврорегіонів; проаналізовано деякі особливості інтеграційних процесів в єврорегіонах.)

3. Шуба М. В. Інновації як фактор міжнародної конкурентоспроможності регіону / М. В. Шуба // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Українсько-російське порубіжжя: стан та перспективи співробітництва» 17 квітня 2010 року. – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2010. – С. 61 – 63.

4. Шуба М. В. Региональные аспекты формирования конкурентоспособности национальной экономики / М. В. Шуба // Сборник материалов международной научно-практической конференции молодых ученых, аспирантов и студентов «Организационно-экономические проблемы регионального развития в современных условиях», 29 апреля 2011г., г. Симферополь, АРК, Украина, 2011. – С. 425 – 427.

5. Шуба М. В. Перспективы развития Харькова в контексте его участия в трансграничном сотрудничестве / М. В. Шуба, А. П. Голиков, Н. А. Казакова // Матеріали науково-практичної конференції «Українсько-російське порубіжжя: стан та перспективи співробітництва» 16 квітня 2011 року. – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2011. – С. 15 – 19. *(Особистий внесок дисертанта: розраховано ієрархічний коефіцієнт географічного положення Харкова; проаналізовано сучасне економіко-географічне положення Харкова.)*

6. Шуба М. В. Trans-border cooperation as a factor of sustainable development of the region / М. В. Шуба // Современные проблемы социально-экономического развития России: материалы Междунар. науч.-практ. конф. (Белгород, 2 марта 2012 г.) под научн. ред. д-ра пед. наук, проф. Е.Н. Камышанченко, к-та экон. наук, доц. Ю.Л. Растопчиной. – Белгород: ИПК НИУ «БелГУ», 2012. – С. 182-185.

7. Шуба М.В. Коммерческая дипломатия как инструмент трансграничного сотрудничества / М.В. Шуба, О.Е. Галайда // Межрегиональное и приграничное сотрудничество: материалы международного сборника научных трудов/ Под общ. ред. проф. В.П. Бабинцева. – Белгород; Харьков: КОНСТАНТА, 2012 – С. 39 – 42. *(Особистий внесок дисертанта: узагальнено існуючі форми транскордонного співробітництва; охарактеризовано та систематизовано відмінності між міжнародним та транскордонним співробітництвом.)*

8. Шуба М.В. Транскордонне співробітництво як фактор соціально-економічного розвитку регіону / М.В. Шуба // Организационно-экономические проблемы регионального развития в современных условиях: материалы международной научно-практической конференции молодых ученых, аспирантов и студентов, 6 – 7 апреля 2012г. – Симферополь: Таврический национальный университет имени В.И. Вернадского, 2012. – С. 367 – 369.

9. Шуба М. В. Єврорегіон як наукове поняття / М. В. Шуба // Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції «Українсько-російське порубіжжя: стан та перспективи співробітництва» 15 грудня 2012 року. – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2012. – С.195-199.

10. Шуба М. В. Экономика Еврорегиона «Слобожанщина»: региональная диагностика / М. В. Шуба, А. П. Голиков, Е. В. Ханова // НАУЧНЫЕ ВЕДОМОСТИ Белгородского государственного университета. Серия История. Политология. Экономика. Информатика. - №1(144). Выпуск 25/1, 2013. – С. 29 –

37.(*Особистий внесок дисертанта: запропоновані індикатори та проведена діагностика демографічної ситуації прикордонних областей України та Росії з метою проведення регіональної діагностики.*)

11. Шуба М. В. Міжнародний торговельно-економічний обмін: форми і методи його здійснення на мезорівні / М. В. Шуба, Н. А. Казакова // Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». – № 1042. Випуск 1, 2013. – С. 21 – 24. (*Особистий внесок дисертанта: проаналізовано види міжнародної співпраці при використанні такої форми транскордонного співробітництва як єврорегіон; розглянуто міжнародну спеціалізацію і кооперацію в якості дієвого інструменту підвищення економічної ефективності виробництва.*)

АНОТАЦІЯ

Шуба М.В. Українсько-російське транскордонне співробітництво в умовах євроінтеграції України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини - Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна Міністерства освіти і науки України, Харків, 2013.

У дисертації обґрунтовані теоретико-методичні положення дослідження транскордонного співробітництва. Доводиться, що воно є однією зі складових системи міжнародних відносин у формі існуючих або потенційних економічних і гуманітарних видів взаємодії між суб'єктами міжрегіональної співпраці суміжних держав.

Розраховано інтегральний індекс соціально-економічного розвитку регіонів та індекс розвитку людського потенціалу. Визначено напрями поліпшення якості життя населення прикордонних регіонів, спираючись на можливості транскордонного співробітництва.

В умовах євроінтеграційного спрямування України, українсько-російське транскордонне співробітництво може слугувати одним зі шляхів підвищення активізації політичних, економічних і соціокультурних зв'язків між українськими та російськими регіонами, сприяючи прискоренню інтеграційних процесів між ними.

Складено механізм поглиблення транскордонної співпраці регіонів українсько-російського порубіжжя. Він включає ефективну адміністрацію єврорегіонів, концептуальну модель регіонального розвитку, привабливий бізнес-клімат і СП, стимулювання міжрегіонального співробітництва з використанням спеціалізації і кооперації виробництв, створення конкурентоспроможних суб'єктів економічної діяльності та реалізацію стратегічних задумів з міжнародної економічної інтеграції на мезорівні. Інструменти, що можуть бути використані при цьому: цільова державна фінансова допомога, залучення місцевих асигнувань (у тому числі приватного капіталу шляхом надання інвесторам різного роду пільг і відстрочень платежів), законодавчі заходи, фінансові обмеження, штрафні санкції і таке інше.

За прикладом країн Євросоюзу доцільне створення спільних українсько-російських спеціальних фондів регіонального розвитку, на які можуть бути покладені функції зі сприяння транскордонній співпраці і міжрегіональній інтеграції.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, транскордонне співробітництво, європейська інтеграція, єврорегіони, українсько-російське порубіжжя, гео економічне положення, механізм поглиблення транскордонної співпраці.

АННОТАЦІЯ

Шуба М.В. Українско-российское трансграничное сотрудничество в условиях евроинтеграции Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.02 – мировое хозяйство и международные экономические отношения – Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина Министерства образования и науки Украины, Харьков 2013.

В диссертации обоснованы теоретико-методические положения исследования трансграничного сотрудничества. Доказывается, что оно является одной из составляющих системы международных отношений в форме существующих или потенциальных экономических и гуманитарных видов взаимодействия между субъектами межрегионального сотрудничества сопредельных государств.

Охарактеризовано и проанализировано геоэкономическое положение, природно-ресурсный потенциал, трудовые ресурсы, экономический потенциал регионов украинско-российского пограничья, их современные трансграничные торгово-экономические связи в составе существующих єврорегионов. Рассчитаны интегральный индекс социально-экономического развития регионов и индекс развития человеческого потенциала. Определены направления улучшения качества жизни населения приграничных регионов, исходя из возможностей трансграничного сотрудничества.

Трансграничное сотрудничество благодаря «добавленной стоимости» социально-экономического характера, возникающей в процессе взаимоотношений приграничных регионов, может компенсировать негативные аспекты периферийности их размещения.

В условиях евроинтеграционного вектора внешнеэкономической политики Украины, учитывая взаимную полезность двусторонних отношений с Россией и целесообразность их сохранения в будущем, трансграничное сотрудничество может служить одним из путей повышения активизации политических, экономических и социокультурных связей между регионами соседних государств, а также создавать условия для межрегиональной интеграции приграничных территорий.

Составлен механизм углубления трансграничного сотрудничества регионов украинско-российского порубежья. Он включает эффективную администрацию єврорегионов, концептуальную модель регионального развития, привлекательный бизнес-климат и СП, стимулирование межрегионального сотрудничества с использованием специализации и кооперирования производств, создание

конкурентоспособных субъектов экономической деятельности и реализацию стратегических замыслов по международной экономической интеграции на мезоуровне. Инструменты, которые могут быть использованы при этом: целевая государственная финансовая помощь, привлечение местных ассигнований (в том числе частного капитала путем предоставления инвесторам различного рода льгот и отсрочек платежей), законодательные меры, финансовые ограничения, штрафные санкции и т.д.

По примеру стран Евросоюза целесообразно создание совместных российско-украинских специальных фондов регионального развития, на которые могут быть возложены функции по содействию трансграничному сотрудничеству и межрегиональной интеграции.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, трансграничное сотрудничество, европейская интеграция, еврорегионы, украинско-российское пограничье, геоэкономическое положение, механизм углубления трансграничного сотрудничества.

ABSTRACT

Shuba M.V. Ukrainian-Russian cross-border cooperation in the conditions of European integration of Ukraine. – Manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.02 – World Economy and International Economic Relations – V.N. Karazin Kharkiv National University of Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2013.

The theoretical and methodological principles of research of cross-border cooperation are substantiated in the dissertation. It is proved that it is one of the components of the system of international relations in the form of existing or potential economic and humanitarian types of interaction between the subjects of interregional cooperation of the neighboring countries.

The integral index of social-economic development of the regions and the human development index are calculated. The ways of improving the quality of life of the population of border regions, because of the possibilities of cross-border cooperation are defined.

In the conditions of the direction of European integration of Ukraine, the Ukrainian-Russian cross-border cooperation can serve as one of the way of improving the intensification of political, economic and socio-cultural ties between the Ukrainian and Russian regions, accelerating the integration process between them.

A mechanism for deepening regions' cross-border cooperation of Ukrainian-Russian borderlands is compiled. It includes the effective administration of the Euroregions, a conceptual model of regional development, an attractive business climate and joint ventures, stimulation of regional cooperation using the specialization and cooperation of production, creation of competitive economic actors and implementation of strategic plans of international economic integration at the meso level. Tools that can be used for this: the target state financial aid, involvement of local appropriations (including private capital by providing investors with various kinds of benefits and deferred payments), legislative measures, financial restrictions, penalties, and so on.

For the example of the EU countries it is expedient to create joint Ukrainian-Russian special funds for regional development, which may be entrusted with functions to promote cross-border cooperation and regional integration.

Keywords: foreign economic activity, cross-border cooperation, European integration, Euroregions, Ukrainian-Russian borderland, geo-economic position, the mechanism of deepening cross-border cooperation.